

สถานภาพและบทบาทของกรรมกรหญิงไทย

สมัยสุโขทัย

แรงงานสตรีทำงานในเรือสวนไร่นา เพราะไม่มีโอกาสในการเล่าเรียนหนังสือ ค่ายไม้มีความจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ การทำงานเกษตรกรรมซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากการลงมือทำงานจริง ๆ และเนื่องจากการศึกษาของไทยเริ่มในวัดและวัง ผู้หญิงเข้าวัดไม่ได้นอกจากไปในกรณีทำบุญ หากผู้หญิงสักลัวว่าจะใจแตกเล่นเพลงยาวแต่งกลอนตอบโต้กับผู้ชาย มีการทำงานหัตถกรรมบ้างแต่ยังไม่มีกรจ้างงานเป็นลำเป็นสัน ผู้หญิงในสมัยสุโขทัยทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือน ผู้ชายในสมัยสุโขทัยสามารถมีภรรยาได้หลายคนซึ่งเป็นการทำให้สถานภาพของหญิงที่เป็นภรรยาตกต่ำลงไปอีก สามีเป็นผู้คุ้มครองภรรยาต่อจากบิดามารดาของหญิงภรรยา จากหนังสือไตรภูมิพระร่วงซึ่งพระมหาธรรมราชาลิไทนิพนธ์ในพ.ศ. 1888 ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของภรรยาว่าต้องทำหน้าที่ปรนนิบัติสามีให้ความเคารพยกย่องสามี คอยนั่งในที่ต่ำกว่าสามีเสมอ ต้องทำให้สามีพอใจทุกเวลา ที่สำคัญคือ ต้องไม่ประพฤติผิดใจสามี ปรนนิบัติสามีทำตัวทุกอย่างให้สามีพอใจเป็นประการสำคัญ ¹

1 เสฐียรโกเศศ เล่าไว้ในหนังสือ "เล่าเรื่องในไตรภูมิพระร่วง" หน้า 141-142 ได้กล่าวถึงลักษณะของนางแก้วในไตรภูมิพระร่วงครั้งสมัยกรุงสุโขทัยว่า "และเมื่อโคพระยามาหาสู่นางแก้ว นางแก้วนั้นมิได้นั่งอยู่ในที่อยู่ตนนั้น ย่อมลุกไปต้อนรับพระยาแล้วเอาหมอนทองมาเฝ้าอยู่ที่พระยานั้น แล้วนางจึงนวกพั้นคั้นพระบาทและกรของพระยานั้นแล้วจึงนั่งอยู่เบื้องต่ำ นางแก้วบ่หอนจะขึ้นเหนือแทนแก้วก่อนพระยามหาจักรพรรดิราชนั้นเลยสักคาย นางแก้วนั้นจะกระทำกรงานอันใดก็คีย่อมไหว้ทูลแก่พระยานั้นให้ "ธ" รุก่อนยอมจะชอบใจผู้ทุกประการ เมื่อโคพระยาสั่งให้นางจึงทำ นางนั้นบ่หอนละเมิกท่านผู้เป็นเจ้าสัก

ภรรยาต้องเคารพชายผู้เป็นสามีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวชั้นสูงในราชสำนัก เพราะไม่ได้มีส่วนช่วยสามีทำงานอาชีพช่วยเหลือครอบครัว จึงต้องทำหน้าที่และฝึกฝนตนเองเพื่อเป็นภรรยาที่ดีที่สุดของสามีประการเดียว ต้องมีความรู้ในเรื่องงานบ้านเรือนให้มากที่สุด

ในครอบครัวธรรมดาสามัญมีภรรยาคนเดียวเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ ผู้หญิงช่วยสามีในการทำไร่ ช่วยสามีตัดสีนใจและเป็นพี่ปรึกษาของสามีแต่ผู้เดียว ภรรยาจึงมีบทบาทสำคัญในการตัดสีนใจและทำให้มีอำนาจจัดการงานครอบครัวอย่างเท่าเทียมกับสามีในทางปฏิบัติมากกว่าภรรยาในครอบครัวชั้นสูง

สมัยอยุธยา

บุตรสาวของบุคคลทั่วไปมีการดำเนินชีวิตคล้ายคลึงกับผู้หญิงในสมัยสุโขทัย การมีทาสทำให้บุตรสาวในครอบครัวสมัยอยุธยามีสถานภาพต่ำ คือ บิดามารคาสมาารถขายบุตรสาวให้เป็นทาสของคนอื่นได้หากครอบครัวยากจนลง ที่เป็นเช่นนี้เพราะในราวพ.ศ. 2115 เป็นสมัยที่มีการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เขมร พม่า เป็นต้น มีการกวาดต้อนผู้คนมาเป็นเชลยเกิดระบบทาสขึ้น ทำให้มีการใช้แรงงานทาสทั้งหญิงและชาย มีการแบ่งทาสออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น ทาสศึกที่คืน ทาสสินไถ่ ทาสเชลยและลูกทาส การใช้แรงงานยังไม่มียุทธศาสตร์การจ้างงานมีแต่การซื้อขาย และการแลกเปลี่ยนทาสซึ่งแรงงานทาสจะเป็นสิทธิขาดของผู้ที่เป็นนายจะลงโทษเขียนตีอย่างไรก็ได้

ระบบสังคมอยุธยานั้นผู้ชายต้องออกจากบ้านไปอยู่เวรรับราชการในชั่วระยะเวลา

คาบ กระทำอันใด ๆ ก็คือยอมจะชอบใจผิวทุกประการว่ากล่าวอันใด ๆ ก็คือยอมจะพึงพอใจผิวทุกประการแล เท่าแต่พระยาจักรพรรดิราชผู้เดียวและหากได้เป็นผัวนางไส้ ส่วนกับผู้ชายผู้อื่นไส้จะได้เป็นผัวนางแก้วก็มีไค้กันว่านางแก้วนั้นจักได้เอาใจออกห่างพระยาจักรพรรดิราชนั้นน้อยหนึ่งก็มีแก่นางแต่น้อยเลย

หนึ่งทุกปี ทำให้ภรรยาต้องเข้ารับภารกิจ กิจการงานของครอบครัวด้วยความจำเป็น ในยามปกติผู้ชายก็คงจะกลับบ้านมาดูแลกิจการของตนได้บ่อยครั้ง และโดยเฉพาะในฤดูกาลที่มีกิจการงานชุก เช่น หน้าทำนา ผู้ชายก็คงจะอยู่บ้านเป็นส่วนมากแต่ในยามสงครามนั้น ผู้ชายจะต้องหายจากบ้านไปเป็นเวลานาน บางคนก็อาจไม่ได้กลับมาเลยเป็นหน้าที่ของผู้หญิงจะต้องดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัวแทนผู้ชายในระหว่างนั้น ความจำเป็นทั้งนี้อาจเป็นเหตุหนึ่งให้หญิงไทยมีสิทธิว่ากล่าวกิจการของครอบครัวมากกว่าผู้หญิงในประเทศอื่น ๆ ในสมัยเดียวกัน และอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงไทยมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย หรือมากกว่าผู้ชายโดยพฤตินัยลงมาถึงทุกวันนี้¹

ในสมัยอยุธยาโครงสร้างของครอบครัวมีการกำหนดไว้โดยกฎหมายลักษณะผัวเมีย พ.ศ. 1904 สมัยพระเจ้าอู่ทองมีการแบ่งเมียออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เมียกลางเมือง (เมียหลวง คือ หญิงอันบิดามารดามือให้ให้เป็นเมียชาย)
2. เมียกลางนอก (เมียน้อย คือ ชายขอหญิงมาเลี้ยงเป็นอนุภรรยา)
3. เมียกลางทาสี (คือ หญิงมีทุกข์ยากชายช่วยไถ่ไ้มาแล้วเลี้ยงเป็นเมีย)

กฎหมายให้อำนาจสามีปราบปรามภรรยาได้ โดยภรรยาจะเอาโทษแก่สามีมิได้ หน้าที่ของภรรยาคือต้องเคารพเชื่อฟังสามี เพราะเมื่อแต่งงานแล้วภรรยาจะต้องอยู่ในอำนาจสามีตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย บทที่ 60 ที่ว่า "สามีภรรยาอยู่ด้วยกัน ภรรยามีความผิด สามีจะปราบปรามโดยที่หญิง หญิงจะเอาโทษแก่สามีมิได้ ถ้าภรรยาถือว่าหยามช้าแก่สามี ให้ภรรยาเอาข้าวตอกคอกไม้ขอโทษแก่สามีจึงควร"²

สมัยรัตนโกสินทร์

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นช่วงจากพ.ศ. 2325-2444 มีการปกครองระบอบสมบูรณาสิทธิราชยังมีการใช้แรงงานระบบทาสอยู่ ผู้หญิงไทยมีสถานภาพที่ขึ้นจากการที่รัชกาลที่ 4

1 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, รวมปาฐกถาอนุสรณ์อยุธยา 200 ปี, เล่ม 1, (คุรุสภา, 2510), หน้า 300.

2 สังข์ พิชินทัย, ฐานะของสตรีไทยแต่โบราณถึงปัจจุบันกาล, (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2513), หน้า 28.

ทรงประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติผู้ขายเมียในพ.ศ. 2411 โดยทรงมีพระราชดำริว่า "การที่กฎหมายยอมให้ผู้ชายเมียไค้นั้นเหมือนหนึ่งเห็นผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน หาผู้ซื้อกรรมไม่ไยยกเสีย" และทรงห้ามผู้ชายขายเมียแต่ถ้าจะขายต้องให้เมียยินยอมก่อน¹

ในช่วงพ.ศ. 2444-2448 มีการปรับปรุงการบริหารงานราชการไทยให้ทันสมัยมากขึ้นกว่าเดิม เริ่มมีการจ้างกุลีชาวจีนชุกคอง มีการชลประทาน ยกเลิกระบบทาส แรงงานหญิงที่ถูกปลดปล่อยจากการเป็นทาสทำงานรับจ้างเป็นคนใช้ตามบ้าน เริ่มมีการจ้างงานขึ้นและในสมัยนี้เองก็มีกฎหมายควบคุมคนงาน คนใช้ขึ้นโดยกำหนดให้ต้องไปจดทะเบียนกับตำรวจสันติบาล(ศาลโปสิสสภา) มีโรงเรียนสำหรับเด็กหญิงทั่วไป คือ โรงเรียนหม่อมแมศคุณ โรงเรียนสุนันทาลัย โรงเรียนบำรุงสตรีวิชา(เสาวภา) โรงเรียนราชินี ซึ่งก็ตรงกับความคิดของเทียนวรรณที่ว่า

"คือถ้าแม่หญิง เป็นหญิงที่มีความรู้ได้เล่าเรียน และมีอัชฌาศัยและสันดานเป็นผู้ดีเห็นถูกเห็นชอบประกอบกิจอันควร ได้เป็นแม่เรือนช่วยแบ่งเบาธุระอันหนักหรือเบาไปจากบุตรไปไค้ไม่มากก็น้อย ค่าที่สุดก็ช่วยทวนหนังสือ สูงที่สุดช่วยเรียงความไค้ตามทีให้เนื้อความและใจความ และทั้งไค้บำรุงเลี้ยงบุตรชายและหญิง และได้สั่งสอนบังคับบุตรให้มีกิริยามารยาทเรียบร้อย และเครื่องใช้ที่ประดับเป็นตน ในระหว่างที่บุตรยังมีไค้เล่าเรียน เด็กก็จะไค้จะรู่มาเสียแต่ยังเล็กแล้ว ตามที่เราได้เห็นผู้หญิงที่ไค้สอนเด็กให้รู้จักน้สการคุณพระรัตนตรัยและกิจการอื่น ๆ เมื่อเด็กเจริญวัยใหญ่กลาคควรจะเข้าโรงเรียนไค้ ก็ส่งไปให้ครูสอนตามระเบียบของโรงเรียนแห่งกรมศึกษา... เพราะฉะนั้น ในสมัยนี้ควายผู้หญิงเป็นบุตรากของบุตรที่จะกอพิชให้บุตรไค้และชั่วไค้ ถ้าผู้หญิงไทยมีความรู้ไค้เท่าบุตรแล้วก็เหมือนเรามีทหารเพิ่มเติมขึ้นอีกเท่าหนึ่ง เพราะผู้หญิงมีความรู้เท่าบุตรเป็นเพิ่มเติมกำลังอีกเท่าหนึ่ง"²

จากพ.ศ. 2468 เป็นต้นมาเริ่มมีชาวต่างประเทศมาคิดค่อลงทุนในการทำอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณ-

1 กุหลาบ สายประดิษฐ์, ประวัติศาสตร์สตรีไทย, (กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์, 2519), หน้า 61.

2 สงบ สุริยินทร์, เทียนวรรณ, (พระนคร : รวมสาส์น, 2495), หน้า 17.

อาสาศิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีรัฐสภาเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ในเดือนกันยายน พ.ศ.2475 นี้เองคนงานหญิงโรงงานย้อมผ้าในจังหวัดธนบุรีนัดหยุดงาน เนื่องจากถูกลดค่าจ้างจากวันละ 40 สตางค์มาเป็นวันละ 30 สตางค์ หลังจากหยุดงาน ได้ 1 วันก็ตกลงกันได้โดยได้รับค่าจ้างเท่าเดิม

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยซึ่งใช้บังคับเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2475 มีส่วนช่วยให้ฐานะของผู้หญิงไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เนื่องจากได้ประกาศสิทธิเสมอภาคของบุคคลในกฎหมาย มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและมีสิทธิสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และประกอบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ผู้หญิงไทยจึงต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัวโดยไม่คำนึงถึงแรงงานที่ลงไป และรายได้ที่ได้รับว่ามีสัดส่วนพอเหมาะหรือไม่ ประกอบกับยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน และอุตสาหกรรม แรงงานไทยจึงตกอยู่ในลักษณะถูกเอารัดเอาเปรียบเสมอมา

ในพ.ศ.2494 จอมพลป.พิบูลสงครามยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการส่งเสริมลัทธิชาตินิยม และเน้นเรื่องวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ได้รับงานทางด้านวัฒนธรรม ท่านผู้หญิงละเอียดได้ให้ความอุปการะจัดตั้งสหพันธ์กรรมกรหญิงขึ้น สหพันธ์นี้มีนางจางงค์ ทิพย์พยอมเป็นประธาน นางไคล ชูณหจันทร์เป็นเลขาธิการ¹ สหพันธ์นี้สอนให้กรรมกรหญิงเย็บปักถักร้อยและทำกับข้าว ฯลฯ

ในพ.ศ.2498 รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง กลุ่มกรรมกรจึงได้ก่อตั้งพรรคกรรมกรขึ้นมีนายประกอบ โทลัทธิณัฒน์ อธิบดีประธานสหพันธ์กรรมกรรถไฟ มักกะสันที่เคยถูกจับกุมและจำคุกเมื่อครั้งกรรมกรรถไฟหยุดงานในพ.ศ.2495 เป็นหัวหน้าพรรค นางไคล ชูณหจันทร์เป็นเลขาธิการพรรค พรรคกรรมกรมีนโยบายเรียกร้องให้มีกฎหมายแรงงานเพื่อคุ้มครองกรรมกรและให้จัดตั้งสหพันธ์แรงงานโดยเสรี เรียกร้องให้

1 ศูนย์ประสานงานกรรมกรแห่งประเทศไทย, การต่อสู้ของกรรมกรไทย, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518), หน้า 7-10.

มีวันกรรมกรขึ้นมาอีก¹ ปรากฏว่าพรรณนั้นไม่ได้มีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเลย

ในพ.ศ.2499 มีการตราพระราชบัญญัติแรงงานโดยมีส่วนที่ 2 เกี่ยวกับการใช้แรงงานหญิงซึ่งกำหนดเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงการทำงาน ห้ามใช้หญิงทำงานบางอย่าง ห้ามใช้หญิงทำงานในบางสถานที่ ห้ามใช้หญิงทำงานในบางเวลา สิทธิของคณงานหญิงที่มีครรภ์ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.) ทำให้กรรมกรหญิงมีความเป็นอยู่ดีขึ้นได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายซึ่งเดิมไม่มีเลย

ในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 คณะปฏิวัติซึ่งนำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร ทำการปฏิวัติตนเองเพื่อการปรับปรุงการบริหารงานหลายด้าน และในวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2515 ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 เกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการใช้แรงงานหญิงอันเกี่ยวกับการห้ามใช้หญิงทำงานบางอย่าง ห้ามใช้หญิงทำงาน ยก แยก หาบ หาม หุ่น ลาก หรือเข็นของเกินอัตราน้ำหนักที่กำหนด ห้ามใช้หญิงทำงานบางประเภท ห้ามใช้หญิงทำงานในบางเวลา สิทธิของคณงานหญิงที่มีครรภ์(ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข.) ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับงานที่ห้ามใช้หญิงทำมากขึ้น น้ำหนักของที่เกินอัตราน้ำหนักที่กำหนด สิทธิของคณงานหญิงที่มีครรภ์และการมีใบรับรองแพทย์ให้นายจ้างเปลี่ยนงานในหน้าที่เป็นการชั่วคราวก่อนหรือหลังคลอด ซึ่งคู่มือในทางกฎหมายแต่ในทางปฏิบัติแม้แต่ในพ.ศ.2518 จากรายงานการประเมินผลการตรวจศึกษาวิจัย(ฉบับที่ 6) เรื่องการทำงานของหญิงและเด็กในกิจการก่อสร้างของฝ่ายแรงงานหญิงและเด็ก กองคุ้มครองแรงงาน กรมแรงงาน² พบว่าค่าจ้างของกรรมกรหญิงและชายไม่เท่ากัน โดยทุก

1 พ.อ.ชาชูชัย งามโกมุท, แรงงานกับบิดาการนัคหุคงานในประเทศไทย, (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 21.

2 กรรณิกา สิทธิศักดิ์เสรี, รายงานการประเมินผลการตรวจศึกษาวิจัย(ฉบับที่ 6) เรื่องการทำงานของหญิงและเด็กในกิจการก่อสร้าง, (ฝ่ายแรงงานหญิงและเด็ก กรมแรงงาน, 15 ตุลาคม 2518), หน้า 5.

บริษัทก่อสร้างจะอ้างความสามารถไม่เท่ากับระหว่างกรรมกรหญิงชาย กรรมกรหญิงมักทำ
หน้าที่ผสมปูน เทปูน ดังนั้น จึงต้องยกถุงปูนมาผสมซึ่งปูน 1 ถุงมีน้ำหนัก 50 กิโลกรัม
ซึ่งนับว่าชั้คอกกฎหมายแรงงานในข้อที่กรรมกรหญิงจะยกเพียง 30 กิโลกรัมในพื้นที่ราบ
แต่จากสภาพความเป็นจริงของการทำงานกรรมกรหญิงไม่อาจหลีกเลี่ยงการยกถุงปูนมีฉะนั้น
งานคงไม่เดิน และจากรายงานการประเมินผลการตรวจศึกษาวิจัยการทำงานของหญิงและ
เด็กในอุตสาหกรรมสิ่งทอของฝ่ายแรงงานหญิงและเด็ก กองคุ้มครองแรงงาน กรมแรงงาน¹
พบว่านายจ้างส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน เพราะคิดว่าลูกจ้างของเขาเป็นลูก-
จ้างตามผลงาน ทอผ้าได้มากก็ได้ค่าจ้างมาก ไม่ทอก็ไม่ได้ค่าจ้างลูกจ้างจะเข้าทำงาน
เมื่อใดเลิกเมื่อใดก็ได้แล้วแต่ลูกจ้าง หากลูกจ้างหญิงคนใดลาคลอดก็จะให้जाออกไปเลย
สำหรับสถานประกอบการสิ่งทอขนาดใหญ่ในปัจจุบันนายจ้างนิยมทำสัญญาจ้างโดยระบุว่า เมื่อ
ลูกจ้างหญิงคนใดมีครรภ์ก็จะไล่ออกจากงานโดยจ่ายเงินค่าชดเชยให้ตามกฎหมายแรงงาน

ดังนั้น จึงเป็นเหตุการณ์ธรรมดาที่หลังจากวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 มีการ
เปลี่ยนแปลงคณะผู้ปกครองประเทศจากจอมพลถนอม กิตติขจรมาเป็นนายสัญญา ธรรมศักดิ์
เป็นต้นมา พลังกรรมกรจึงเริ่มเปิดโปงให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบถึงความอยุติธรรมที่พวกเขา
ได้รับ มีการเดินขบวนเรียกร้องให้ปรับปรุงสภาพการทำงานให้ดีขึ้น อัตราค่าแรงขึ้น
ค่า การจ่ายเงินชดเชยให้ลูกจ้าง การปิดงานเนื่องจากการลดกำลังการผลิตหรือวิกฤต-
การณ์อย่างอื่น มีการเดินขบวนของกรรมกรสิ่งทอและนักหยุดงานรวม 24 โรงเมื่อวันที่
10 มิถุนายน พ.ศ.2517 เพื่อประท้วงการตัดสินใจลดผลผลิตของโรงงานปั่นด้าย ทอผ้า
ขนาดใหญ่ 24 โรงซึ่งอยู่ในเครือของสมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย เนื่องจากบริษัทสิ่งทอ
ประสบวิกฤตการณ์ขาดทุนเพราะสินค้าล้นตลาดและส่งออกไปขายต่างประเทศได้น้อย ผลที่
ได้จากการนัดหยุดงานครั้งนี้ คือ ได้เพิ่มอัตราค่าแรงขึ้นค่าจากวันละ 16 บาทเป็น 20 บาท
ตั้งแต่วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2517 เป็นต้นไป และได้สิทธิเรื่องเงินชดเชย ดังนี้

1 สมบุญ ศรีภิรมย์มิตร, รายงานการประเมินผลการตรวจศึกษาวิจัยการทำงาน
ของหญิงและเด็กในอุตสาหกรรมสิ่งทอ, (ฝ่ายแรงงานหญิงและเด็ก กรมแรงงาน, [ม.ป.ป.]),
หน้า 4.

1 ลูกจ้างทำงานครบ 120 วันแต่ไม่ครบ 1 ปี ให้นายจ้างจ่ายเงินชดเชยให้ลูกจ้างในอัตรากำจ้างสุดท้ายไม่น้อยกว่า 30 วัน

2 ลูกจ้างทำงานครบ 1 ปีแต่ไม่ครบ 3 ปี ให้นายจ้างจ่ายเงินชดเชยให้ลูกจ้างในอัตรากำจ้างครั้งสุดท้ายไม่น้อยกว่า 90 วัน

3 ลูกจ้างทำงานครบ 3 ปีขึ้นไป ให้นายจ้างจ่ายเงินชดเชยให้ลูกจ้างในอัตรากำจ้างสุดท้ายไม่น้อยกว่า 180 วัน¹

ลูกจ้างในกิจการสิ่งทอส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงคือคู่สวามีเรียกครองและได้มาซึ่งสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตน นอกจากนี้ยังมีกรณีสแตนด์บายที่คนงานหญิงยื่นหยักคู่สวามีเพื่อสิ่งที่คุณต้องการแต่ขาดการเตรียมการและประสบการณ์ที่ดีพอ จึงถูกตำรวจคอมมานโดปราบปรามเพราะทำผิดกอนของพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518 เมื่อมีการอนุญาตให้มีการจัดตั้งสมาคมนายจ้างและสหภาพแรงงาน ในช่วงนั้นมีการก่อตั้งสหภาพขึ้นมากมาย มีกรรมการหญิงเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก แต่โอกาสที่จะทำงานในระดับบริหารมีน้อยกว่าผู้ชายด้วยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ระเบียบการศึกษา ภาวะผูกพันทางครอบครัว เป็นต้น แต่ในระดับสมาชิกสหภาพมีกรรมการหญิงเข้าร่วมเป็นส่วนมาก และต้องเร่งศึกษาเกี่ยวกับสหภาพแรงงานเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของกรรมกรโดยทั่วไป การตัดสินใจเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของสังคมที่ตนอาศัยอยู่

การปฏิรูปในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 มีส่วนสำคัญในการลดการเข้าร่วมแก้ไขสภาพสังคมของกรรมกรโดยทั่วไปเป็นอย่างมาก ด้วยมีประกาศของคณะปฏิรูปให้คงบิดงานและนักกฎหมาย² ทำให้กรรมกรขาดเครื่องมือในการต่อรองกับนายจ้างเพื่อแสดงมาตรการเค็ดขาด แต่ก็มีส่วนทำให้กรรมกรต้องเร่งชวนช่วยหาความรู้เพื่อระดับปกครองตนเองให้อยู่รอดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กรรมกรหญิงโดยทั่วไปมักจะร่วมกับกรรมกรชายในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ยังคงขาดกลุ่มของตนเองในการแสดงพลังและยกระดับความรู้และสำนึก

1 เคลินิวส์, (13 มิถุนายน 2517), หน้า 16.

2 อุภาคนวาท ค.

ของคนที่มากขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าจะมีส่วนราชการที่คอยให้ความร่วมมือตั้งแต่มีการจัดตั้ง แผนกแรงงานหญิงและเด็กขึ้นในกองแรงงาน กรมประชาสงเคราะห์ในพ.ศ.2498 และ เมื่อกองแรงงานได้รับการยกเป็นส่วนแรงงานในพ.ศ.2505 แผนกแรงงานหญิงและเด็กมี ฐานะเป็นงานแรงงานหญิงและเด็กรวมอยู่ในกองคุ้มครองแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ และ เมื่อส่วนแรงงานได้รับการยกฐานะเป็นกรมแรงงานแล้วงานแรงงานหญิงและเด็กที่มีฐานะ เป็นฝ่ายแรงงานหญิงและเด็กในกองคุ้มครองแรงงาน ซึ่งดำเนินการส่งเสริมการศึกษาใน โรงงาน อันคาดว่าจะนำมาซึ่งความตื่นตัวของแรงงานหญิงที่เพิ่มขึ้นด้วย และจากแผนพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) ของสำนักคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹ ก็มีแนวทางและมาตรการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับสตรี โดยจะเน้นบทบาทของสตรีให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยมีแนวทาง ดังนี้

1. ทางด้านการศึกษา

1.1 เร่งรัดให้การศึกษาขั้นสี่ยั่งยืนเป็นประจำเป็นแก่มุมสตรีในชนบท ให้มีส่วนร่วม ในการพัฒนากิจกรรมของท้องถิ่น และส่งเสริมให้มีการปรับปรุงสมรรถภาพและความรับผิดชอบในการทำงานของสตรี

1.2 ให้การศึกษอบรมแก่สตรีในรูปการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้สตรีเอง และทั้งฝ่ายชายมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการในความเสมอภาคระหว่างชายและ หญิง (ศึกษาริธีการและทบทวนมหาวิทยาลัยของรัฐ)

2. ทางด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

2.1 ให้โอกาสก้าวหน้าอันเท่าเทียมกันในการทำงานฝ่ายรัฐบาลและขยายงาน

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524), หน้า 321.

และอัตรากำลังของฝ่ายแรงงานหญิง พร้อมทั้งสอดคล้องให้สตรีที่เป็นลูกจ้างได้รับค่าจ้างและสวัสดิการที่เท่าเทียมกันกับการใช้แรงงานชายในงานประเภทเดียวกัน

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยราชการและเอกชนร่วมกันฝึกอบรมอาชีพให้แก่สตรี ทั้งนี้เพื่อยกระดับฝีมือสตรีให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น และให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดท้องถิ่นด้วย

3. การปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย

3.1 ปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่ขัดต่อหลักความเป็นธรรมและสิทธิเสมอภาคของสตรี พร้อมทั้งเน้นเรื่องการคุ้มครองแรงงานสตรีในอาชีพต่าง ๆ

3.2 เพิ่มโทษทางอาญาและการปราบปรามมากขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติล่วง บังคับ ชูเชื้อ และชักนำสตรีให้ไปสู่ในหนทางที่ผิด

ซึ่งหากสามารถดำเนินงานลุล่วงไปได้ด้วยดีก็จะช่วยพัฒนาสตรีโดยทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมกรหญิงให้มีบทบาทในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและสภาพการทำงานให้ดีขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องเป็นความต้องการของกรรมกรหญิงที่จะพัฒนาตนเองในขั้นใดด้วย